

УДК 343.41 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2019-66-1-83-90>

Лобач Анатолій Миколайович,

аспірант

(Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука, м. Рівне)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2534-5112>

ПРАВО НА ОТРИМАННЯ ОСВІТИ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

У статті надано характеристику поняття «право на освіту» відповідно до чинного українського законодавства та міжнародних документів. Виокремлено основні ознаки права на освіту, доведено, що суспільна небезпека порушення права на отримання освіти полягає у відсутності в осіб можливості отримати належний рівень освіти, що позбавляє їх в майбутньому джерела доходів, знижує їх соціальний статус, сприяє виникненню соціальних конфліктів та напруження. Розглянуто соціальну обумовленість криміналізації порушення права на отримання освіти та обґрунтованість застосування заходів кримінально-правового впливу до осіб, винних у вчиненні посягань на право на отримання освіти.

Ключові слова: кримінально-правова охорона; право на освіту; право на отримання освіти; кримінальна відповідальність; соціальна обумовленість; криміналізація

Постановка проблеми. Згідно зі ст. 53 Конституції України, право на освіту віднесено до основоположних прав і свобод людини і громадянина. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. З метою надання можливості безперешкодної реалізації цього права, законодавцем у ст. 183 Кримінального кодексу України (далі — КК) встановлено кримінальну відповідальність осіб, винних у незаконній відмові в прийнятті до навчального закладу будь-якої форми власності та в незаконній вимозі оплати за навчання в державних або комунальних навчальних закладах. Кримінально-правова охорона права на отримання освіти стала новелою вітчизняного кримінального права. Цим фактом було засвідчено ставлення держави до освіти як до значної соціальної цінності, що вимагає її захисту кримінально-правовими засобами, поряд з іншими правами і свободами людини і громадянина [1, с. 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику, яка стосується окремих аспектів обраної теми, в нашій державі розробляли такі науковці, як П. П. Андрушко, В. Г. Гончаренко, О. О. Дудоров, А. С. Залеська, Ж. І. Кабан, С. Г. Киренко, Г. М. Ландіна, С. Я. Лихова, М. І. Мельник, Є. С. Мнишенко, А. А. Музика, І. П. Лановенко, Ю. А. Пономаренко, Н. А. Савінова, І. В. Сервецький, А. А. Стрижевська, В. О. Туляков, М. С. Удовик, П. Л. Фріс, О. В. Харитонова, В. Б. Харченко, О. М. Храмцов та інші. Наукові розробки названих авторів мають безсумнівну теоретичну і практичну значущість, однак переважна їх частина присвячена загальним питанням кримінально-правової охорони права на отримання освіти.

Метою цієї статті є узагальнення основних положень й комплексний аналіз проблем кримінально-правової охорони права на отримання освіти, а також розробка та обґрунтування авторських пропозицій з удосконалення відповідних положень чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Освіта є найголовнішим національним капіталом, який повинен посісти пріоритетне місце в структурі політики держави та інтересів громадянського суспільства. Суспільно-економічні відносини в суспільстві безпосередньо впливають на організаційно-дидактичні умови освітнього процесу; закладені теоретичні основи реформування системи національної вищої школи з урахуванням тенденцій розвитку європейської освіти з опорою на ефективні здобутки багаторічного досвіду підготовки фахівців в Україні. Новими орієнтирами професійного навчання у вищому навчальному закладі є необхідність усвідомлення освіти як безперервного процесу, що триває протягом усього життя, готовність до самоосвіти та до набуття нових кваліфікацій відповідно до самопрогнозування можливостей професійної реалізації. Важливим потенціалом розвитку національної освіти є активне впровадження ступеневої системи підготовки висококваліфікованих фахівців, компетентних у передових досягненнях світової науки та здатних креативно мислити та самостійно застосовувати набуті знання, що посилює мобільність випускників навчальних закладів на ринку праці, інтеграцію та укрупнення спеціальностей, розширює можливості молоді знайти роботу за фахом, а моніторинг працевлаштування стане основною підставою щодо визначення престижності вищого навчального закладу в національному рейтингу.

Перспективним для осмислення процесу подальшого розвитку системи вищої освіти України є розгляд проблеми моніторингу основних елементів освітньої діяльності з метою визначення напрямів подальшого розвитку вищих навчальних закладів та своєчасного реагування на зміни в суспільстві.

Ст. 1 Конституції України закріпила положення про те, що Україна є суверенною та незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Отже, одним з основних принципів існування нашої країни є закріплення на законодавчому рівні прав і свобод людини і громадянина, створення правових, економічних, політичних та інших гарантій реалізації цих прав і свобод, а також взаємна відповідальність держави і громадянина щодо питань реалізації й забезпечення реалізації прав і свобод [2].

Виходячи з аналізу положень Конституції України, під правом на освіту слід розуміти гарантовану державою можливість кожної людини і громадянина, незалежно від політичних і релігійних поглядів, расової, соціальної та національної приналежності, отримати обов'язкову безкоштовну початкову освіту, мати вільний доступ до середньої професійно-технічної та вищої освіти, а також до післядипломної освіти, аспірантури, докторантури й самоосвіти, на основі своїх особистих здібностей [2].

Загальна декларація прав людини 1948 року в ст. 13 закріплює право кожної особи на освіту. Під освітою розуміється цілеспрямований процес навчання та виховання в інтересах особи, суспільства, держави, що супроводжується констатацією досягнення визначених державою освітніх рівнів. Основою оцінки рівня освіти й кваліфікації випускників незалежно від форм здобуття освіти є державні освітні стандарти. Під здобуттям громадянином освіти розуміється досягнення ним певного освітнього рівня, що засвідчується відповідним документом [3].

Основними ознаками права на освіту В. О. Боняк називає: 1) його загальний характер (є невід'ємною складовою конституційно-правового статусу людини і громадянина); 2) індивідуальність суб'єктивного права кожного; 3) можливість його реалізації протягом всього життя; 4) тісний взаємозв'язок з іншими конституційними правами; 5) постійне збагачення його змісту в ході створення відповідних економічних гарантій; 6) гарантованість кожному; 7) неприпустимість протиправних обмежень його реалізації; 8) забезпечення органами державної влади й місцевого самоврядування, громадськими організаціями, політичними партіями, навчальними закладами приватної форми власності [4, с. 9–10].

Право на освіту також закріплене в ключових міжнародних документах у сфері прав людини. Так, ст. 26 Загальної декларації прав людини передбачає, що кожна людина має право на освіту; освіта повинна бути безоплатною, принаймні в тому, що стосується початкової та загальної освіти; технічна та професійна освіта має бути загальнодоступною, і вища освіта має бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного [3]. У ст. 13

Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права 1966 року зазначається, що держави, які беруть участь в цьому Пакті, визнають право кожної людини на освіту; визнають також, що для повного здійснення цього права початкова освіта повинна бути обов'язковою й безкоштовною для всіх; середня освіта в її різноманітних формах, у тому числі професійно-технічна середня освіта, повинна бути відкритою й зроблена доступною для всіх шляхом вжиття всіх необхідних заходів, зокрема поступового введення безкоштовної освіти; вищу освіту має бути зроблено однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного шляхом вжиття всіх необхідних заходів, зокрема поступового введення безкоштовної освіти; елементарна освіта має заохочуватись або інтенсифікуватись, за можливостю, для тих, хто не проходив або не закінчив повного курсу своєї початкової освіти; повинен активно проводитись розвиток мережі шкіл всіх ступенів, повинна бути запроваджена задовільна система стипендій і повинні постійно покращуватись матеріальні умови викладацького персоналу [5]. Крім того, право на освіту закріплене в Декларації прав дитини 1959 року: дитина має право на отримання освіти, яка повинна бути безоплатною й обов'язковою, принаймні на початкових стадіях [6]. Конвенція про боротьбу з дискримінацією у сфері освіти 1960 року закріплює рівність громадян у питаннях отримання освіти [7].

Законом України «Про освіту» врегульовані суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти [8].

Проаналізувавши законодавство України у сфері надання права на освіту, можна визначити наступні особливості системи освіти в Україні:

- у сфері освіти діють дві взаємопов'язані категорії, що визначають особливості та порядок отримання освіти: «система освіти» і «структура освіти». Згідно із Законом України «Про освіту», система освіти становить сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними [8];

- законодавство, що регулює питання отримання освіти в Україні, визначає коло осіб, які мають можливість отримати конкретний рівень і вид освіти (за віком, фізичним станом, належністю до громадянства України і за іншими ознаками); перелік видів навчальних закладів, що мають можливість надати освіту конкретного рівня і виду, із зазначенням необхідних ознак таких навчальних закладів;

- закріплює конкретний порядок доступу до отримання освіти певного рівня, а також інші особливості отримання освіти в Україні;

- етапи отримання освіти відповідно до її структури є послідовними, забезпечують наступність освіти; кожен наступний етап базується на попередньому;

- кожен етап у структурі освіти створює умови для можливості отримання знань і умінь з урахуванням конкретних особливостей психологічного і фізичного розвитку особистості в контексті її віку, стану здоров'я та раніше отриманого рівня освіти [1, с. 9–10].

Конституційні права громадян, і зокрема право на освіту, забезпечуються охороною з боку норм різних галузей права, серед яких охорона, що здійснюється нормами кримінального права, належить до найжорсткіших, і, відповідно, за такі посягання законодавцем встановлена найсуворіша юридична відповідальність. Відповідно до ч. 1 ст. 1 КК України, «Кримінальний кодекс має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина...» [9]. Право на освіту є одним із найважливіших конституційних соціальних прав людини і громадянина, регламентованим ст. 53 Конституції України [2], відповідно правове забезпечення права на освіту перебуває у сфері дії КК України.

З прийняттям Кримінального кодексу України 2001 р. законодавець вперше поставив питання про криміналізацію значної кількості діянь, які раніше злочинними не визнавалися: наприклад, була встановлена відповідальність за незаконне проведення дослідів над людиною, за цілу низку посягань проти довілля чи злочинів із використанням обчислювальної

техніки. Тим самим була визнана, по-перше, особлива важливість окремих суспільних відносин, по-друге, недостатність їх захисту та гарантування виключно іншими засобами правової охорони, ніж кримінально-правовими, та, по-третє, необхідність посилення державного переслідування окремих суспільно небезпечних діянь. Таким нововведенням кримінального закону стала ст. 183, що вперше за всю історію розвитку кримінального законодавства нашої держави передбачила відповідальність за порушення права на отримання освіти в Україні, хоча важко говорити про те, що проблеми з отриманням освіти в нашій державі виникли тільки на початку цього століття, що й обумовило необхідність його кримінально-правової охорони [10, с. 334].

Ст. 183 КК України «Порушення права на освіту» встановлює кримінальну відповідальність за незаконну відмову у прийнятті до навчального закладу будь-якої форми власності (ч. 1) та незаконну вимогу оплати за навчання у державних чи комунальних навчальних закладах (ч. 2).

Водночас поняття «право на освіту» є значно ширшим, оскільки його ознаки, навіть на рівні конституційних гарантій, не обмежуються прийняттям до навчального закладу або безоплатністю навчання в державних чи комунальних навчальних закладах. Відповідно до ст. 53 Конституції України, право на освіту визначається так:

«Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства» [2].

Таким чином, право на освіту характеризується з чотирьох позицій:

1) доступне для реалізації право на отримання освіти (загальний підхід) гарантується державою;

2) забезпечення державою такої доступності та безоплатності освіти на всіх рівнях освіти: дошкільної освіти; повної загальної середньої освіти; професійно-технічної освіти; вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах), на забезпечення чого держава виконує необхідні функції з розвитку всіх зазначених; також державою здійснюється надання державних стипендій та пільг учням і студентам;

3) державою гарантується громадянам реалізація їхнього права безоплатно здобути вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі;

4) громадянам, які належать до національних меншин, державою гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови в державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Встановлення кримінально-правової відповідальності за порушення права на отримання освіти не вирішує всіх нагальних проблем у цій сфері. На сьогодні порушення права на отримання освіти мають місце як при вступі до навчальних закладів усіх рівнів, так і під час навчання в таких освітніх закладах. Масові факти порушення права на отримання освіти визнані, зокрема, на рівні вищого керівництва України, яке занепокоєне ситуацією, пов'язаною з фактами порушення прав дітей та учнівської молоді на доступність і безоплатність освіти, зокрема, примусовим збором в окремих дошкільних і загальноосвітніх закладах коштів на проведення різних заходів, поповненням добровільних фондів і нецільовим використанням батьківських внесків. Через значну латентність вказаного злочинного прояву, прак-

тика застосування ст. 183 КК є дуже обмеженою: за даними Єдиного реєстру досудових розслідувань у 2018 році перебувало на обліку 18 кримінальних проваджень, відкритих за ознаками ст. 183 КК, лише 7 з яких було направлено до суду із обвинувальним актом [11].

На сьогодні освіта має особливе значення у становленні незалежної України як важливий ресурс для покращення життя людей. Можливість кожної людини на території України отримати доступну, якісну, таку, що відповідає світовим стандартам, освіту — це одне з найважливіших завдань, які підлягають вирішенню представниками влади та органів місцевого самоврядування по всій країні. Тож із вищевикладеного можна зробити висновки, що порушення можливості отримання освіти може суттєво вплинути на основи національної безпеки України, а як результат — поставити під загрозу нормальний розвиток суспільства, оскільки освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства та держави, відповідно до Закону України «Про освіту» [8].

Однак питання криміналізації порушення права на отримання освіти в Україні не можна зводити лише до суперечності даного порушення основним принципам українського законодавства. Питання криміналізації є дуже складним, і для правильного розкриття соціальної обумовленості криміналізації права на отримання освіти необхідно також вивчити й інші фактори, оскільки чомусь законодавець вдався в цьому випадку саме до кримінально-правового захисту як найбільш суворого його виду.

Соціальна обумовленість криміналізації права на отримання освіти в Україні виражається в таких факторах: суттєва зміна соціально-економічної ситуації в країні, що спричинила не тільки погіршення об'єктивних умов для отримання освіти (скорочення навчальних закладів, скорочення в них місць), але й суттєве зниження рівня життя працівників освіти (скорочення заробітної плати, скасування соціальних пільг тощо); підвищення інтересу до отримання освіти всіх рівнів у більшості населення країни шляхом зміни в структурі народного господарства, ускладнення виробництва тощо; формування із права на отримання освіти суттєвої суспільної та особистої цінності для кожної людини; виникнення ситуації, коли в результаті першого та другого факторів виникає суспільна небезпека у вигляді зловживання можливістю створення рівних умов для отримання освіти особами з боку уповноважених представників навчальних закладів [10, с. 337].

Причину криміналізації порушення права на отримання освіти, як і будь-якого іншого діяння, не можна зводити лише до протиріччя цього порушення ключовим тенденціям розвитку української державності або моральним нормам. Кримінальна відповідальність є найбільш суворим видом юридичної відповідальності. Її застосування, по суті, є крайнім заходом державного впливу на праводносини, в результаті якого винна особа несе кримінальне покарання — негативні наслідки, пов'язані з обмеженням певних прав і свобод. Виходячи з положень ст. 11 КК України, кримінальна відповідальність може застосовуватися лише до суспільно небезпечних посягань [9]. Отже, оскільки законодавцем порушення права на отримання освіти було зараховано до переліку суспільно небезпечних діянь, саме встановлення суті його суспільної небезпеки дозволить повною мірою розкрити питання щодо соціальної обумовленості криміналізації порушення права на отримання освіти.

Склад злочину «порушення права на отримання освіти» має значну кількість недоліків, зокрема й щодо визначення суб'єкта даного злочину, застосування таких оціночних категорій, як «незаконна відмова» чи «вимога оплати» тощо. Однак недоліки юридичної техніки не є доказом відсутності підстав і приводів до криміналізації діянь, а головне — не свідчать про відсутність суспільної небезпеки криміналізованого діяння. Наявність недоліків у формулюванні законодавцем складу будь-якого злочину однозначно свідчить лише про необхідність його удосконалення.

На підтвердження цього, деякі фахівці у сфері кримінального права, зокрема С. Я. Лихова, вважають введення до складу Кримінального кодексу статті 183 прикладом надмірної криміналізації діянь. У зв'язку з цим робиться висновок про необхідність декриміналізації порушення права на отримання освіти [12, с. 16–17], при цьому зазначаючи, що застосування ч. 1 ст. 183 КК України спричиняє основну проблему на рівні визначення суб'єкта

даного злочину. Об'єктом криміналізації є дії окремої фізичної особи. У даному випадку мова йде про діяння, що вчиняються, як правило, колективно, адже не одна особа приймає рішення про зарахування до вузу. Відповідальність же за ч. 2 ст. 183 КК України має наставати за ст. 354 КК України або, якщо його суб'єктом є службова особа, — за статтями 364–365, 368 КК України.

За відсутності у КК України складу злочину, передбаченого ст. 183, звичайно, можна вести мову про можливість притягнення винних осіб за посягання на відносини із отримання освіти за іншими статтями КК України, якщо їх склад буде наявний у діях особи. Проте закріплення в КК України окремої норми, що передбачає кримінальну відповідальність саме за посягання на відносини з отримання освіти, свідчить про визнання їх самостійним об'єктом кримінально-правової охорони. Водночас, криміналізуючи порушення права на отримання освіти, законодавець таким чином визнав, що посягання на нормальний перебіг даної групи відносин у формі незаконної відмови у прийнятті до навчального закладу будь-якої форми власності або у формі незаконної вимоги оплати за навчання в державних чи комунальних навчальних закладах є суспільно небезпечними. Враховуючи вищевикладені твердження щодо обґрунтованості криміналізації порушення права на отримання освіти, можна зазначити, що у законодавця станом на момент прийняття чинного КК України було достатньо підстав та приводів для його криміналізації. Ступінь суспільної небезпеки порушення права на отримання освіти, звичайно, є оціночною категорією. Однак на момент криміналізації порушення права на отримання освіти основні тенденції в розвитку сфери освіти, як то зменшення кількості навчальних закладів, місць у них, неспіврозмірність розміру плати за навчання із середнім рівнем заробітних плат по країні, постійно зростаючий рівень корупції в даній сфері, масова незадоволеність населення законністю дій представників сфери освіти свідчили на користь суспільно небезпечного характеру подібних посягань. Визначаючи такий самостійний аспект злочину, як «порушення права на отримання освіти», законодавець створив умови для гарантування цього конституційного права громадян та інших осіб, відповідно до чинного законодавства України. Адже на сьогодні, як було доведено вище, будь-які обмеження можливості отримання освіти для людини мають за собою практично такі ж наслідки, як і обмеження прав на свободу, недоторканність та інших основоположних прав і свобод людини і громадянина.

Висновки. Право на освіту як об'єкт кримінально-правової охорони — це гарантоване Конституцією України право громадян на доступне отримання всіх рівнів освіти відповідно до вимог чинного законодавства доступної і безоплатної за рахунок бюджетного фінансування, і оплатної — у разі навчання на умовах договору.

На сьогодні Україні необхідна ефективна кримінально-правова політика у сфері права на отримання освіти, спрямована не лише на розробку і запровадження в державі дієвої системи протидії суспільно небезпечним посяганням на право на отримання освіти з боку держави, а й виховання правосвідомості та правової культури всіх суб'єктів освітянських відносин щодо недопущення злочинних посягань на гарантоване ст. 53 Конституції України право на доступність і безоплатність отримання всіх видів освіти в державі.

Криміналізація діянь, пов'язаних із порушенням права на отримання освіти, стала послідовним та необхідним законодавчим рішенням, що й знайшло своє втілення у ст. 183 КК України 2001 р.: кримінальній відповідальності стали підлягати незаконна відмова в прийнятті до навчального закладу всіх форм власності та незаконна вимога оплати за навчання в державних та комунальних навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Порушення права на отримання освіти: проблеми кваліфікації злочину: науково-методичні рекомендації / укл. Є. О. Гладкова. Харків: Вид-во, 2015. 60 с.
2. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

3. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
4. Боняк В. О. Конституційне право людини і громадянина на освіту та його забезпечення в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 22 с.
5. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах: Резолюция 2200 А (XXI) Генеральной Ассамблеи ООН 16 декабря 1966 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactecon.shtml
6. Декларация прав ребёнка: резолюция 1386 (XIV) Генеральной Ассамблеи ООН от 20 ноября 1959 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/childdec.shtml
7. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти: Генеральна Конференція ЮНЕСКО від 14 грудня 1960 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_174
8. Про освіту: Закон від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
9. Кримінальний кодекс України: Закон від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
10. Залеська А. С. Соціальна обумовленість криміналізації порушення права на отримання освіти в Україні. *Форум права*. 2012. № 1. С. 334–338. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12zascovu.pdf>
11. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Генеральна прокуратура України. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>
12. Лихова С. Я. Злочини проти громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина за Кримінальним кодексом України (теоретико-правове дослідження): автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2006. 41 с.

Лобач Анатолій Николаевич,

аспірант

(Международный экономико-гуманитарный университет имени академика Степана Демьянчука, г. Ровно)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2534-5112>

ПРАВО НА ПОЛУЧЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ КАК ОБЪЕКТ УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ ОХРАНЫ

В статье охарактеризовано понятие «право на образование» в соответствии с действующим украинским законодательством и международными документами. Выделены основные признаки права на образование, а также доказано, что общественная опасность нарушения права на получение образования заключается в отсутствии у лиц возможности получить надлежащий уровень образования, что лишает их в будущем источников доходов, снижает их социальный статус, способствует возникновению социальных конфликтов и напряжений. Рассмотрено социальную обусловленность криминализации нарушения права на получение образования и обоснованность применения мер уголовно-правового воздействия к лицам, виновным в совершении посягательств на право на получение образования.

Ключевые слова: уголовно-правовая охрана; право на образование; право на получение образования; уголовная ответственность; социальная обусловленность; криминализация

Lobach Anatolii Mykolaiovych,

postgraduate

(International university of economics and humanities academician
Stepan Demianchuk, Rivne)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2534-5112>

THE RIGHT TO EDUCATION AS AN OBJECT OF CRIMINAL LAW PROTECTION

The article describes the concept of "right to education" in accordance with the current Ukrainian legislation and international documents. The main features of the right to education have been highlighted, and it has been proven that the public danger of violating the right to education is the lack of opportunities for persons to obtain an adequate level of education, while depriving them of future sources of income, reducing their social status, contributing to social conflicts and tensions. The social conditionality of the criminalization of violation of the right to education and the validity of the application of measures of criminal legal influence on the perpetrators of encroachments on the right to education are considered.

The right to education as an object of criminal law protection is guaranteed by the Constitution of Ukraine the right of citizens to the availability of all levels of education in accordance with the requirements of the current legislation available and free of charge at the expense of budget financing, and paid - in the case of study under the terms of the contract.

Today, Ukraine needs an effective criminal law in the field of the right to education, aimed at not only developing and introducing in the state an effective system of countering a socially dangerous encroachment on the right to education by the state, but also education of the legal consciousness and legal culture of all Educational relations in relation to the prevention of criminal offenses against guaranteed sec. 53 of the Constitution of Ukraine the right to access and free-of-charge access to all types of education in the state.

The criminalization of acts related to the violation of the right to education was a consistent and necessary legislative decision, which was embodied in Art. 183 of the Criminal Code of Ukraine in 2001: the illegal refusal to accept all forms of ownership of an educational institution and the unlawful demand for payment for study at state and municipal educational establishments became the subject to criminal liability.

Key words: *criminal law protection; right to education; criminal liability; social conditionality; criminalization*

Надійшла до редколегії 18.01.2019